

גאון הוסיף

כד' nke, are

כ"ס 3

וַיֹּאמְרוּ וַיַּעֲלוּ חֲמִשָּׁתַּיִם מַלְכֵי הָאֲמֹרִי מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם מֶלֶךְ־
בְּרֹזָן מֶלֶךְ־יִרְמֹת מֶלֶךְ־לְכִישׁ מֶלֶךְ־עַגְלוֹן הֵם וְכָל־מַחְנֵיהֶם וַיָּחֲנוּ עָלָיו
גְּבֻעֹן וַיִּלְחֲמוּ עִלָּיהָ: וַיִּשְׁלְחוּ אִנְשֵׁי גְבֻעֹן אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה
הַגְּלִילָה לֵאמֹר אֵלֶיךָ יָרֵךְ מַעֲבְרֶיךָ עָלֵינוּ מְהֵרָה וְהוֹשִׁיעַ
לָנוּ וְעֹזְרָנוּ כִּי נִקְבְּצוּ אֵלֵינוּ כָּל־מַלְכֵי הָאֲמֹרִי וְשָׁבִי הָרָה:

(1) יוסף
1:

1. וישלחו אנשי גבעון אל יהושע וגו' עלה אלינו מהרה והושיעה לנו ועזרנו וגו'.

(2)
גאון
pe
570
pe

1 ע"י במלכיהם שביאר את ההבדל בין עוזר ומושיע, "המושיע יעשה את הכל, והעוזר עוזר קצת, עד שהנעזר יהיה הפועל העיקרי". ולפי המבואר בפסוקים דלהלן, לא השתתפו הנבעזים במלחמה כלל, כי מלחמת כיבוש הארץ היתה מלחמת קודש בלתי לה' לבדו, ולא היה לגבעונים שום זכות ויכולת לעזור בכיבוש הארץ. וראיתי דבר נפלא על דרך דברי המלבי"ם, שלכך נקרא מנהיגי ישראל בעת כניסתם לארץ כביאה ראשונה בשם "יהושע", ואילו כביאה שניה בבית שני, היה נקרא "עזרא", דבימות יהושע שהיתה הנהגה של ניסים גלויים ועצומים, שהיתה המלחמה ע"י הקב"ה בעצמו, כמש"כ בכמה פסוקים "ויהמם ה' לפני ישראל ויכם מכה גדולה", וזהו השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים", וכמשי"כ בעת העמדת השמש והירח בגבעון, ולא היה כיום ההוא לפניו ולאחריו לשמע ה' בקול איש, כי גלחם ה' לישראל". ואילו בכניסתם בימי בית שני, נאמר (בברכות דף טז:) "ראויים הונו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא, כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון, אלא שגרם החטא". וכיון שלא היתה ההנהגה בניסים גלויים, כ"א בעזר וסיעתא דשמיא ע"פ דרך הטבע, לכן נקרא המנהיג בשם "עזרא".

1 "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" (יג: טו) — יפירשי':
התפלל עליו "יה יהושעך מעצת מרגלים". וצריכים להבין — למה התפלל משה רק על יהושע ולא על שאר המרגלים, ובפרט על כלב? ה"קהלת יצחק" מתרץ דיש שני סוגי עבירות — א) עבירות פשוטות שהעושהן יודע דעבירה הוא עושה, אלא שקשה לו לפרוש. ב) עבירות שהיצר הרע מלביש אותן במעטפת מצוה, והעושה אותן חושב שהוא מקיים מצוה בעשיתן. ועבירות מהמין השני קשות ומסוכנות יותר מהמין הראשון. כי אין תקוה שיעשה תשובה עליהן, דהרי מדמה לעצמו שאין לו מה לעשות תשובה עליה. בוהר על פרשת שלח איהא דהמרגלים הוציאו דיבה על א"י משום שחששו שכשיבואו לא"י ימנה משה נשיאים אחרים במקומם, ולכן בקשו למנוע את ב"י מליכנס לא"י כדי שיוכלו הם לישאר הנשיאים.

(3)
תורה אמת

והנה איהא במדרש שהמרגלים היו בני אדם גדולים וצדיקים בשעה ששלחם משה לתור את הארץ, ולכן לא חשש משה שיוציאו דיבה על הארץ אע"ג דהם היו נוגעים בדבר, וחשב שבודאי יזהרו מעבירה פשוטה כזו. אבל מפני יהושע ה"י ירא משום שכשנתנבאו אלדד ומידד "משה מת ויהושע מכניס", כעס עליהם יהושע מאד ואמר "אדני משה כלאם". לזאת ה"י ירא משה שמא יהושע יקלקל השליחות ויוציא דיבה על ארץ ישראל כדי שלא ירצו ב"י לעלות ולהלחם, ובתוך כך ישאר משה בחיים. לכן התפלל משה דווקא על יהושע: "יה יהושעך מעצת מרגלים", ר"ל, אולי יעלה על לב המרגלים להוציא דבה על הארץ, אל תלכד עינתם, משום דהם יתבוננו תיכף שהם עושים זה רק כדי שהם ישארו נשיאים, ויתורו ולא ידברו כי יהי כבוד להם שיו עבירה, אבל אהה תחשוב דרצוה אתה עושה ביה בשביל יצא אלהיך, ולא תיפול מלפניו. לכן ישתדל ה' בעשתם.

(4)

4) ת"ת ה"ת כ"ח

וראנו את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ד' והשטן עומד על ימינו לשטנו. (זכרו ב')

והנה ידוע, כי דרך השטן הוא היצה"ר שמאלה, לסמרא דמסאבותא, ולב חכם, זהו היצה"ט, לימינו. ויעויין בתנחומא שמות פ' י"ח דרשתם ז"ל עה"כ וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו (מלכים א' כ"ב) וכי יש שמאל למעלה, אלא אלו מימינו כמים לכף זכות, ואלו משמאלים כמים לכף חובה ע"כ. ומכיון שכן, נשאלת השאלה, מדוע עמד השטן על יד ימינו של יהושע הכהן הגדול, וכי מה לו לשטן ולימין?

אלא הכונה היא כך. דהנה ידוע, שהשטן הוא היצה"ר, מסרתו להכשיל בני אדם ולהטותם מן הדרך לצד שמאל. ואם השיג מסרתו, עדיין אינו מרפה ידיו ומשתדל להכשילו שוב. ואם רואה היצה"ר, שאין בכחו להטות את האדם שמאלה, אזי הוא פונה לימין, כלומר משתדל הוא לדבר על לבו שיעשה מצוה בשביל להמשיכו מן המצוה אל העברה, ועל האדם שומה להיות תמיד ער ולהשגיח בעין פקוחה על היצר הרע, לרדת לסוף דעתו ולהזהר ממנו בתכלית הזהירות, ואף אם יפתנו לעשות

מצוה, אל יאבה ואל ישמע אליו, כי מצוה שהיצה"ר מפתנו לעשות עברה כרוכה בה, וצריכים לברוח ממנה כמו מי שכורה מן הדליקה.

כי יש שהיצה"ר מעיר את האדם בבקר משנתו, ומצוהו ללכת אל בית הכנסת להתפלל בצבור, וכונתו לא אל התפלה בצבור, אלא לספר בין ישתבח ליוצר, או לדבר בשעת קריאת התורה דברים אסורים, כמו לשון הרע ורכילות ועוד, הרי שהשיג מבוקשו בהטותו את האדם לצד ימין יותר מאשר לצד שמאל.

וע"כ מעיד הכתוב כאן על השטן, שלא הי' יכול להטות את יהושע הכהן הגדול לצד שמאל, ולכן עמד לצד ימין, כלומר לדבר על לבו דברים טובים, אבל הכתוב מגלה כונתו - "לשטנו", ולכן ילמוד האדם לדעת דרכיו ומעלליו של היצה"ר, למען שלא יכשל ח"ו ברשתו.

5) ת"ת ה"ת כ"ח

ופרש"י: "מה ת"ל חיו מן האנשים ההם? - אלא מלמד שנטלו חלקם של מרגלים בארץ, וקמו תחתיהם לחיים", (והוא מביב קרח, ב). ובאמת כן מצינו בירושלמי ד"תני, רשב"י אומר: אם ראתי את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד - עמוד והתחזק בה, ואחא מקבל שכר כולם" (ירושלמי סוף ברכות), וכן הוא ג"כ בכל המצוות, דאמרו חז"ל (תנינה נרו, א): "ברא צדיקים - ברא רשעים, ברא גן עדן - ברא גיהנום, כל אחד ואחד יש לו שני חלקים: אחד - בג"ע, ואחד - בגיהנום, זכה צדיק - נטל חלקו וחלק חבירו בג"ע, נתחייב רשע - נטל חלקו וחלק חבירו בגיהנום".

והנה ביאור הדבר דנוטל הזוכה בג"ע חלקו של הבלתי זוכה, הוא מב' טעמים: חדא - דתכלית הבריאה ועצם קיומה היא התורה, כמפורש בקראי, ובחז"ל בדוכתי טובא, והמתחזק בזמן של רפיון הוא המקיים את הבריאה וכל העולמות והשפע הכללי, ועל ידו מתקיים רצון הקב"ה בעולמו, וממילא מגיע לו הכל, דקיום התכלית הוא על ידו, וזהו מאי דכתיב (יחזקאל מד, ט"ו): "והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי - המה יקרכו אלי לשרתני וגו'".

והשני - מצד העמל, שהרי צריך התאמצות יתירה בדור שמתרפים, עד כדי כך שמשא רבינו הוצרך להוסיף י' לשמו של הושע בן נון ולהתפלל עליו: "י-ה יושיעך מעצת מרגלים" כמבואר בחז"ל (עשה לך, ב), ומה"ט נוטל חלקו של המתרפה - כי על ידו הוצרך לעמל ההתאמצות, ולפוס צערא אגרא, ומגיע לו שכר יותר גדול.

ובן יש ענין עמל במתחזק בזמן שמתרפים כיון יש בו גדר התחדשות, דיוצא מכלל ההנהגה הבהמית של רוב האנשים, ויש בזה עמל גדול, ועוד שברור שמתרפה בד"ת עולה עד למאד ערך לימוד התורה, שהרי כל דבר שהוא מועט שוויו עולה, ומכש"כ התורה שהיא יקרה בעצם, יקרה היא מפנינים, עד כמה תגדל חשיבותה בעת שאין חזון התורה נפרץ, וכאמרו (שמיני א, ג, א): "ודבר ה' היה יקר בימים ההם אין חזון נפרץ", ומכיון שכן ערך העוסק בה ליעול שבו גדול יותר, וזו ע"י שנוטל את שכרו מן התכלית הימנה.

והנה ביאור הדבר דנוטל הזוכה בג"ע חלקו של הבלתי זוכה, הוא מב' טעמים: חדא - דתכלית הבריאה ועצם קיומה היא התורה, כמפורש בקראי, ובחז"ל בדוכתי טובא, והמתחזק בזמן של רפיון הוא המקיים את הבריאה וכל העולמות והשפע הכללי, ועל ידו מתקיים רצון הקב"ה בעולמו, וממילא מגיע לו הכל, דקיום התכלית הוא על ידו, וזהו מאי דכתיב (יחזקאל מד, ט"ו): "והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי - המה יקרכו אלי לשרתני וגו'".

6) ת"ת ה"ת כ"ח

רסא אהוב לך את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים [א] כגון שתראה מצוה בזויה או תורה שאין לה עוסקים כגון שתראה שבני עירך לומדים מועד וסדר נשים תלמוד סדר קדשים, ואם תראה שאין חוששים ללמוד מועד קטן ופרק מי שמתו [ב] אתה תלמדם ותקבל שכר גדול כנגד כולם כי הם דוגמת מת מצוה, אהוב איתן מסכתות ואיתן הלכות שבני אדם אין רגילים בהם שזה דומה לאחד שהיו לו בנות ותבעום בני אדם והשיאם להם ונשארה בה אחת שלא תבעוה ליגשא אמרה לאביה אחיותי יודעות אומנות נקיה מעשה אורג מעשה רוקם לכך קפצו עליהם הכל והיו לאנשים אבל למה נתת לי אומנות שהכל מרחיקים ממנה לארוג בגדי אבל לתכריכי מתים אלו הייתה אומנותי בגדי שמחה הייתי לאיש כאחת מאחיותי, אמר לה אביה אני משבח אותך שהכל ילכו אצלך, כך אמרה מועד קטן והדומה לה רבנו של עולם למה אין עוסקין בי כשאר מסכתות והקב"ה השיב לה טוב הרי כבר נאמר (קהלת ז' ב') טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משחה באשר הוא סוף כל תאדם והחיי יתן אל לבו, ועתה למה אומרים שהיא סכנה (א) לפי שכתוב (משלי

ד'היו בני ישראל במדבר וימצאו איש
 מקושש עצים ביום השבת (טו).
 (ז). כתב דרש"י, בגנותן של ישראל הכתוב
 מדבר שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשניה
 בא זה וחללה, ועיין שפתי חכמים שהקשה
 למה לא היה שבת ראשונה ושניה להלא
 בשנה שבת צמרה, ומירץ דרש"י בפרשת
 בשלח מזה דכתיב ח"ל צמרה נתן
 להם מקלה פרשיות שימעסקו בהם, שבת
 צמרה אדומה ודינים, משמע שהודיעם
 במקום ההם ולימד אותם כי עתיד הקב"ה
 לצוות אחתם צדק, וא"כ לא נצטוו עדיין
 בצמירת מלאכת שבת כי אם ללמוד מצות
 שבת, ע"כ.

דע"י תוס' צ"כ (קט"ו) שהצ"ח מדרש
 למקושש לשם שמים נכתוב שהיו
 צומרים ישראל כיון שגזר עליהן שלא ליכנס
 לארץ ממעשה מרגלים שזו אין מחוייבין
 בצמרת, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו
 אחרים, ע"כ.

דע"י במהרש"א שם שהקשה למה היה
 ההיתר לחלל שבת משום זה, ומתיר
 כיון שלא היה צריך למלאכה אלא להראות
 לבני ישראל שיש עוד עונשים הוה ליה
 למלאכה שאין צריך בה לגופה כמו חופר
 גומא ואין צריך אלא לעפרה שהוא פטור
 לר"ש, ומיהו הוה וודאי חייב מיתה דיני
 אדם, שלא ידעו העדים שהתרו בו שהוא
 עשה על דעת זו, ע"כ.

עב"פ מוזין מדברי המהרש"א דבאמת
 במקושש לא עבר איסור
 דאורייתא אלא איסור דרבנן, דאפילו לר'
 שמעון דפטור על מלאכה שאין צריכה
 לגופא אצל איסור מדרבנן, ועל זה מפרש
 רש"י הג"ל דהכתוב מדבר בגנותן של
 ישראל דבשבת שני בא זה וחללה, מוזין
 כמה חמור איסור דרבנן של שבת, דעל
 זה כתב הרמ"א באו"ח (סוף סימן של"ד)
 דאם עבר על איסור דרבנן אפילו בשוגג
 (קמח"א דמ"ג דשם הפוסקים) דלריכס להמענות
 מ' תעניות.

ועוד יומר, דרש"י אומר בגנותן של ישראל
 שלא שמרו שבת שניה, וזה הוה גנות
 גדול, דאיתא בפרק כל כתבי (קמ"ו) אלמלא
 משמרון ישראל שתי שצפיה כהלכתן מיד
 גאולים, מזהיל על הרעיון, דמקושש לשם
 שמים נכתוב בג"ל בתוס' כדי שישמרו ללא
 ישראל את המצוות ולא יחטאו, ומשום הוה
 חילל שבת ויחטאו ויחטאו ויחטאו ויחטאו

ראשית עריסותיכם הלה תרימו תרומה (טו)
 כ). הנה צריך להבין ענין הלה ששייך
 יותר לנשים כידוע [תנחומא נח א], וגם בקרא
 דייחוקאל [מד ל] נתן ברכה מיוחד להלה
 וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל
 ביתך, וגם בפ"ה דאבות [מ"ח] חשיב ח"ו קללה
 יותר גדולה לשלא ליטול את החלה דרעב של
 כלי" בא ח"ו, מ"ש הלה משאר תרומות
 ומעשרות, ועיין בחי"ט שעמד בזה, ולכן צ"ל
 דיש חלוק בין תר"מ לחלה, שתו"מ בתרומה
 מההכנסה וחלה מההוצאה, הוא ללמד לבנ"א
 שצריך ליתן בין מהכנסה ובין מהוצאה, ויש
 פרטים שמהוצאה עדיפא, שמהכנסה יש איש
 שחושב שמה יפסיד אח"כ ואינו נותן תיכף
 אלא מניח עד סוף השבוע, והוא ג"כ מדה טובה
 אף שלא כנותן תיכף, ויש שחושב בכל הדין
 וג"כ טוב, או בכל שנה, אבל יש שחושב לכל
 יפיו ומניח עד יומו האחרון לראות אם הרווח,
 ולפעמים חוטפתו המיתה ונשאר שלא קיים
 מצות הצדקה, ונשאר חייב להשי"ת שכמוכן
 גדול מנשא עונו, אבל מההוצאה אין שייך
 לדחות שכמיון שעכ"פ בין הרווח בין לא הרווח
 הרי אכל לכן צריך ליתן לצדקה ג"כ, שגם
 זה צריך הוא לחשוב מהוצאותיו המוכרחיות.

דלכן ניהא מה שחלה נתחייבו תיכף בבואם
 כדפי' רש"י על פסוק בבואכם [לעיל
 יח], שכיון שאכלו מלחמה נתחייבו, כיון דעכ"פ
 אף שעדיין לא הרויחו כל זמן שלא כבשו
 וחלקו ולכן לא נתחייבו בתרומות ומעשרות,
 אבל עכ"פ הרי הוציאו לגופם לכן התחייבו ליתן
 גם הלה דהוא מוזן לנפשם, ומתחלה הרי אכלו
 רק את המן ולא הוציאו כלום לכן לא ה"י שייך
 להם להתחייב, ולכן ניהא דהעונשין הם מדה

דחובנן מלכד כמה חמור איסור שבת אפילו
 דרבנן, עוד שמעינן מהכא, דאסורים
 לעשות עבירה אחת אפילו עם השבועות
 גדולים, אלא צריכס לעשות שאלת חכם.

ובאמת רואין כעין זה צנצ"ח (שמואל א, א),
 בהמעשה של פנינה וחנה, דלפנינה
 היו בנים ולא לחנה, מה שכתוב (שם פסוק ו')
 וכעסתה לחנה, דרשו בגמ' (צ"ב ע"ג) דפנינה
 לשם שמים נכתובה שציערה לחנה שאין לה
 בנים כדי שתחלל וימלא הקב"ה רחמים
 עליה ויתן לה בנים, ומה הגיע עליהם, אומר
 רש"י (בפרק ב' פסוק ה' עד עקרה ילדה שבעה ילדה

בנים אלמלא) דפנינה קברה בניה מפני שציערה
 לחנה אף על פי שכיוונה לשם שמים.

היינו דאין נכון לעשות עבירה בין אדם
 לחבירו או בין אדם למקום אפילו
 עם השבועות גדולים, אלא צריכס לעשות
 הנינו יתבאר, ויחיל שאלת חכם אף יש לו
 עסק באים דבכ

(7)
 ע"כ
 רש"י
 (8)
 י'
 ק"א
 ע"כ

ל

ל

ל

ל

ל

ל

ל

6

11

10

11

26

31

6

11

10

הקב"ה לא ימנע טוב ממנו להשפיע עליו שפע קדושה ורוח הקודש.
 (הרחב דבר: והנה בברכות (יבב) אמרו דפרשת ציצית נזכר בה עול מצוות ומשום הכי תקנו לומר אותה בכל יום²⁰⁷, ואיחא בגמרא²⁰⁸ - "וראיחם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" (פסוק ל"ט), ורש"י פירש²⁰⁹ "ועשיחם את כל מצותי" (פסוקנו), ובלא ספק שכך היתה הנוסחא שלו בגמרא, אבל עדיין קשה, למאי הובא המקרא השני ולא הקודם לו. ולדברינו מבוואר, שבאמת עול מצוות נזכר בפרשת "והיה אם שמוע" (דברים יא, יג)²¹⁰ כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואח"כ יקבל עליו עול מצוות, ולא באה תועלת בזכירה זו²¹¹ בפרשת ציצית אלא משום אנשי מעלה דמשוקעים בעול מלכות שמים, דמ"מ בעי זכירה לקבל עליהם עול מצוות, ולא יקפחו את המעשה בשביל אהבה ודביקות כה'²¹².

(עד כאן - הרחב דבר)

(מא) אני ה' אלהיכם אשר וגו' אני ה' אלהיכם: שתי פעמים. והדרש במנחות (מד,א)²¹³ ידוע. ולפי הפשט מבוואר לפי דברינו²¹⁴, דמיידי בשני אופני עבודת ה' והנה, בהיות ישראל במצרים היו בהם גם כן אנשי מעלה ודביקים בה', והקב"ה היה משגיח עליהם בהנהגה ניכית כפי ערכם, אבל המון ישראל עד שלא יצאו למצרים לא ידעו מאומה מהורה ומצוות, וכמו כן לא באה עליהם השגחה פרטית לפי המעשה, עד שיצאו למצרים וקבלו תורה ומצוות, אז נשתנתה ההנהגה העליונה להשגיח לפי המעשה בדרך נסתה, כפי שכתבתי בספר דברים (הר, בפסוק "שמע ישראל" ובכמה מקומות.

וזה דכתיב שתי פעמים: נגד האופן הראשון²¹⁵ כתיב "אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי וגו'" - על מנת כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים כדי להשגיח עליכם לפי מעשה המצוות, ונגד האופן השני²¹⁶ כתיב "אני ה' אלהיכם" סתם, דמשמעו ככבר גם לפני יציאת מצרים, והכל לפי מעשה המצוות, וההשגחה הפרטית גם כן משנתה כאנשי מעלה מראשי עובדי ה', כמו שכתבתי בספר דברים (הר, במקרא "פנים בפנים וגו'" ובכמה מקומות.

9
 3/12
 7/23

זכרתם את כל מצות וגו' ולא תתורו וגו': ואח"כ כתיב עוד הפעם "למען תזכרו ועשייתם את כל מצותי וגו'". הענין, דשתי זכירות הללו לבן ותכלת באות לשני אופני הנהגת האדם מישראל: האחד, מי שהיו בדרך הכבושה לרבים, עוסק בעניני פרנסה¹⁹³, ומ"מ עליו לשמור לעשות מצוה בזמנה השני, מי שמופרש לעבודת ה' ומתבודד ושוקע עצמו לאהבת ה'¹⁹⁴, וגם עליו לשמור מצוה בזמנה ולא לקפח מעשה המצוה בשביל דביקות ח'¹⁹⁵. וכבר אמרו חז"ל במסכת שבת (קכו,א): 'גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה, שכן מצינו באברהם אבינו שאמר לקדוש ברוך הוא (בראשית יח, ג) "אל נא העבור וגו'" (עכ"ל), ולא כווננו חז"ל שהמכניס אורח גדול במעלה ממי שזכה להקבלת פני שכינה, שזה אינו מוכח מזה המקרא כלל, אלא גדול לפני ה' לעשותו זו המצוה של הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה. ומי שהגיע לאהבת ה' והקבלת פני שכינה והגיעה לפניו מצוה של הכנסת אורחים, עליו להפסיק דביקותו ולהזדקק למצוה שבאה לידו, כמו שעשה אברהם אבינו, וכ"ש מצוה שבינו לשמים¹⁹⁶ שאי אפשר לעשות ע"י אחרים. ועל אלו שני אופני חיי הישראלי צוה ה' לעשות חוטים לזכרון. ובשביל האופן הראשון¹⁹⁷ צוה לעשות חוטי הכנף מין כנף¹⁹⁸, ועליו כתיב (בפסוקנו) "זכרתם את כל מצות ה' ועשייתם אותם", שלא יהא העסק¹⁹⁹ משכחו מצוה בזמנה.

6
 11
 16
 21
 28
 31

(פ) למען תזכרו²⁰²: זוהי זכירה לאדם המעלה השקוע באהבת ה'²⁰³, וצויה הכתוב לעשות חוטי תכלת שמורה על התקשרות במחשבות גבוהות²⁰⁴ שמ"מ "זכור" מעשה המצוה בזמנה²⁰⁵, ואז²⁰⁶ "והייתם קדושים אלהיכם". דאע"ג שהאדם מתקדש עצמו במה שמופרש לגבוה והוא מרכבה לשכינה, מ"מ אינו מרוצה לשמים¹⁹⁵ עד שיהיה עושה המצוה בזמנה, אז תהיה קדושתו לאלהים, וגם

36
 41
 44

(10) 15

אני מלאכתו בעיר והוא מלאכתו בשדה, אני משכים למלאכתו והוא משכים למלאכתו, כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתו כך אני אינו מתגדר במלאכתו ושמן תאמר אני מרכה והוא ממעיט *שינוי אתר המרכה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבן לשמים.

תקנת הלב - בריאה חדשה או שבירה

ולא תתורו אחרי לבבכם (טו, לט)

נאמר בפסוק בתהלים (נא, יב): "לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי". והנה כתב הרמב"ן בתחילת התורה, ח"ל: "ואין אצלנו בלה"ק בהוצאת היש מאין אלא לשון 'ברא', ע"כ כלומר, לשון בריאה היא שהדבר נעשה חדש לגמרי. ולפי זה צ"ע מדוע בקש דוד לברוא לו לב טהור וחדש? מדוע אי אפשר לטהר את הלב הישן אם התלכלך או נטמא?

(11)
עכ"ל
ע"פ

ואכן שמעתי על הקדוש בעל הלשם זי"ע, שרצו לומר לו דבר תורה מאחד שסבר עליו שהוא פסול, ואמר בזו הלשון: "עס איז נאך נישט באשאפען געווארען דער זיין, וואס קען אויסרייניקען א שלעכטע מחשבה" [עוד לא נברא הסבון שיוכל לנקות מחשבה רעה], ומן הסתם המקור לדבריו הקדושים הוא מפסוק זה, וצריך ביאור למה זה כך.

11 ואולי טעם הדבר משום ההלכה היא שכלי חרס שנטמא אין מועילה לו שום טהרה רק שבירה, וכן האדם העשוי מעפר אין לו אופן של טהרה, וצריך לברוא לו לב מחדש. ואולי משום כך נאמר (תהלים שם): "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה", מחמת הדין שטהרתו בשבירה.

עוד יש לדמות זאת להלכה בשו"ע (או"ח סי' פז), שגרף של רעי, אם הוא של חרס אין מועילה לו רחיצה, כי הוא בולע ואי אפשר לנקותו. וכן האדם העשוי מעפר, דינו ככלי חרס ואינו מתנקה לעולם ממחשבותיו הרעות, ולכן צריך לברוא חדשה.

ומה שכתוב (תהלים שם): "הרב כבסני מעוונתי", היינו שאר איברים שהתלכלכו בחטא - להם מועיל כיבוס. אבל הלב, שכל המחשבות שם, הריהו כגרף של מחשבות רעות, וצריך בריאה חדשה או שבירה.

5